

Қарақалпақстан Республикасы
Мәлімлеме-китапхана орайы

«Жазыушы, шайыр, драматургтың өткір қәлеми»

Алпысбай Султановтың 70-жыллық юбилейине бағышланған
методикалық қолланба

Нөкис 2017ж.

Кирисиу

Қарақалпақ халқына белгили жазыушы, шайыр хәм драматург Алпысбай Султанов әдебий лақабы (Алп Султан) усы жылы 70-жасқа толмақта. Бул сәне Қарақалпақстан Республикасы Мәлимлеме-китапхана мәкемелеринде кеңнен белгиленбекте. Усы мүнәсибет пенен Мәлимлеме-китапхана орайының илимий-методика бөлими тәрәпинен шайырдың бул юбилейине арналып **«Жазыушы, шайыр, драматургтің откир қәлемі»** атамасында методикалық қолланба ислеп шығылды. Бул қолланбамыздың биринши бөлимин **«Новелланың жетик шебери»** деп атап бунда Алпысбай Султановтың өмири хәм дәретиушилик хызмети хаққында сөз етиледі. Екинши бөлим **«Өмир шынлығын сәулеген жазыушы»** деп аталып китап оқыушылар менен ушырасыу кешесиниң методикалық жол-жобасы берилген. Үшинши бөлимде китапханаларда шөлкестирелетуғын **«Дәуір менен тең кәдем қойған шайыр»** атамасында китап көргизбесиниң методикалық жол-жобасы хәм соңында пайдаланылған әдебиятлар дизими берилген.

«Новелланың жетик шебери»

Алпысбай Султановтың өмири хәм дәретиушилик хызмети

Әдебият майданына таланттың келиуи-бул жаңалық, таң қаларлық кубылыс болып есапланады. Лекин талантлы шығарманы күнде тууыла бермейтуғыны сыяқлы таланттың өзи де дәретиушилик дүньяға күнде келе бермейди. Арал бойларында жаслайынан рус мәдениатына араласып өскен Алпысбай Султановтың исми бизиң әдебиятымызда 70-жыллардың басында көрине баслады. Алпысбай Султанов 1947 жылы Мойнақ районында тууылған. Ол Қарақалпақ мәмлекетлик педагогикалық институтын тамамлады. Рус филологиясы бойынша қәниге оның дәретиушилик дүньяға қойған қәдемлери, салған соқпағы да өзінше, өзгелердикине хасла усамайтуғын еди. Жер жүзи әдебияты дүрданалары менен тереңнен таныс, рус тили хәм рус жазыушыларының шығармаларын жетик билетуғын оның дәслепки дәретпелерин оқыған оқыушы жазыушының Эмиль Золя, Ги де МоПассан, Проспер Мериме, Стефан Цвейг мийнетлеринен рухый азық алғанлығын аңсат аңлай алатуғын еди. Алпысбай Султанов баспа сөзде ең дәслеп студентлик дәуиринде рус тилинде мақалалар жазыу менен қатнасты. Бирақ бәрибир онда журналистикадан көре әдебиятқа деген куштарлық басым еди. Сонлықтан ол санлар менен фактлерге қурылған узын-шубай мақалалар көбирек жәрияланатуғын газеталардан өзін аулақ тутты, хәр бир санындағы төртинши бети әдебиятқа бағышланатуғын балалар газетасы **«Жеткиншек»**ти өзине ылайық көрип, таңлап алды.

Сол 1969- жылдан баслап ол 1976-жылға шекем хәр бир мақаласы ғүрриң киби сүүретленип, машақат пенен жазылатуғын **«Жеткиншек»**те хәр қыйлы лауазымларда жұмыс ислеп, дәретиушилик мийнет етті. Ол бизиң әдебиятымызға биринши болып новелла жанрын алып келди. Оның дәслепки шығармалары **«Жас Ленинши»**, **«Жеткиншек»** газеталарында жәрияланған **«Жауыннан соң»** атлы новелласы Алпысбай Султановты жазыушы сыпатында кең жәмийетшиликке танытты. Алпысбай Султанов 70-жыллардың басында-ақ жәмийетшиликке новеллист-жазыушы болып танылғаны менен ол өзиниң дәслепки китаптарын балаларға арнап жазды. Буған оның балалар газетасында ислеп, жас өспиримлер турмысы менен күнделикли таныс болып жүргенлиги тәсир етті, әлбетте.

«Жеткиншек» газетасында ислеген жети жылға шамалас дәуір Алпысбай Султановты балалар жазыушысы сыпатында көпшиликке танытып үлгерди. Ол балалар газетасында бир нешше қызықлы ғүрриңлер дүркимин дәретти. 1975-жылы **«Болар бала**

бес жасынан» деген ат пенен баспадан шығарды. Оның бул тунғыш мийнетине бахытлы балалық, бахтияр өмир, тууылған жердиң гөззал тәбиятын сөз ететуғын гүрринлер кирди.

1976-1977-жыллары А. Султанов Өзбекистан илимий-көпшилиқ хәм хуҷжетли фильмлер студиясының Қарақалпақстан филиалында жұмыс иследи. Ол рус тили бойынша қәниге сыпатында редактор-дилмаш хызметинде жұмысқа тартылды. Сол жылдан баслап бурын 8 фильмди қарақалпақ тилине аударатуғын студия жәмәәти енди жылына 12 фильмди қарақалпақшалайтуғын болды, Қарақалпақстанның белгили ул-қызларының мийнеттеги табыслары хаққында хуҷжетли фильмлер және кино-журналлар түсирилип, республика кинотеатрларының экранларына шықты. 1976-жылы «Әмиўдәрья» журналында шыққан «Ауыл жолы» кино-новелласы автордың бул максет жолындағы табысларының жемиси еди. Келеси жылы А. Султанов балаларға арнап «Бесинши ауыл» атлы кино қысса жазып питкерди.

А.Султанов 1977-жылы февраль айынан Қарақалпақстан телевидениесине редактор болып жұмысқа өтеди. Қарақалпақстан Жоқарғы Кеңесинде (1978-1983), қайтадан телевидение хәм радиоеситтириў комитетинде бас редактор болып хызмет атқарды, кейин «Қарақалпақфильм» студиясында (1983-1990) иследи. Алпысбай Султанов 1982 жылдан Жазыушылар аўқамының ағзасы. 1978-жылы «Аквариум» атлы сатиралық гүррин басылып шықты. 1979-жылы «Назбайгул», 1981-жылы «Мәрмер тастағы жазыу», 1990-жылы «Лунная ночь», 1995-жылы «Бесинши ауыл балалары» шығармалары басылып шықты.

А. Султановтың көплеген шығармалары «Теңиз туулайды», «Урланған бахыт», «Хаял мухаббаты», «Кеуил қартаймайды», «Шобытшының қызы», «Толғақ», «Ашық қалған күнделик» бул темалар талғампаз оқыушыны дәрхал өзине тартып турады.

Ол соңғы жыллары күнделикли баспа сөз бетлеринде «Инсан бахты», «Өмир өткеллери», «Некесиз мухаббат» повестьлери менен бирликте 20дан аслам фильмниң сценарийин жазды, 50 ге жақын көркем фильмлерди қарақалпақ тилине аударды, «Бухаралы қарақалпақлар», «Бабамыз Яссауийди еслеп», «Ферганлы қарақалпақлар» атлы проблемалық публицистикалық мақалалар дөретти, әсиресе оның Аллаяр Досназаровтың өмири хәм мәмлөктлик хызметин изертлеу бойынша ислеген жұмыслары айрықша дыққатқа ылайық. А. Султанов қарақалпақ халқына айтысып жүрип автономия әперген бабамыз Аллаяр Досназаров тууралы «Елим деген ер еди» атлы хуҷжетли фильмниң авторы болды, ол басқарған киноға түсириуши топар Ташкент, Алма-Ата, Уфа, Москва, Санкт-Петербург қалаларын аралап, бабамыз өз қоллары менен қазған Беломор-Балтик каналы, Карелияда болды. А. Султанов Әдебияттың дерлик барлық жанрларында қәлем тербеткен жазыушы, ол өзин әлпайымлыққа салып шайырман деп есапламаса да, атаклы қосықшыларымыз, композиторларымыз тәрөпинен жазылған оның 20 дан аслам қосығын намаға салып айтып жүр. Оннан аулағында, сиз әдебиятта кимсиз? деп сорасаңыз, ол өзин новеллистпен дейди. А. Султанов Нөкис мәмлөкетлик педагогикалық институтында муғаллим болып иследи. Хәзирғи күнде Сәният журналының бас редакторы лауазымында ислеп келмекте.

«Өмир шынлығын сәўлелеген жазыушы»

китап оқыушылар менен ушырасыу кешесиниң методикалық жол-жобасы

Қарақалпақ әдебиятына үлкен үлесин қосқан жазыушы, шайыр, драматург Алпысбай Султанов быйыл 70-жасқа толмақта. Усы мүнәсибет пенен Мәлимлеме китапхана-орайы, Мәлимлеме ресур орайларында хәм китапханаларда өткерилетуғын ушырасыу кешесин шөлкөмлестириуди усыныс етемиз. Бул кешеге Алпысбай Султановтың өмири хәм дөретиушилиқ мийнетлерин китап оқыушыларға кеңнен нәсиятлауға шайырлар, жазыушылар, муғаллимлер, илимпазлар хәм студент жаслары қатнасса болады.

«Дәуір менен тең қәдем қойған шайыр»
атамасында кітап көргізбесінің методикалық жол-жобасы

Быйыл қарақалпақ халқының белгилі жазыушысы, шайыр, драматург Алпысбай Султанов 70-жасқа толады. Бул сәнге бағышлап кітапханаларда оның шығармаларын, повестьлерін, новеллаларын кітап көргізбе ретінде шөлкемлестіріуді ұсыныс етеміз. Бул көргізбеміздің бас темасы «Дәуір менен тең қәдем қойған шайыр» деп аталады. Кітап көргізбеміз оқыушыларға аңсат, түсиниклі болуы үшін көргізбемізді екі бөлімнен ібарат етіуді макул көрдик.

1. Бөлім: «Алп Султанның заманласлары» деп атап бул бөлімге Алпысбай Султанов хақында жазыушылардың, шайырлардың жазылған материалларынан қойылады.
2. Бөлім: «Инсан көкке умтылады» деп аталып бул бөлімге Алпысбай Султановтың шығармалары, повестьлери, новеллалары, қосықлар топламлары хақында материаллар қойылады.

Пайдаланған әдебиетлер:

1. Алламбергенов К. Жазыушы, шайыр, драматургтің өткір қәлеми. // Қарақалпақстан жаслары. -2009.- 4 июнь. -№241
1. Курамбаев К. Ёзувчи салохиям. // Аму Тонги. -2009.-9 апр. №16
2. Алламбергенов К. Өмир шынлығы сәулелеген новеллалар. // Қарақалпақстан жаслары. -2009.-22 янв. №4
3. Алламбергенов К. Новелланың жетик шебери: А. Султанов 50-жаста. // Өмиүдәрья.– 1997. -№4
4. Курбаниёзова Г. Новелланинг мохир устози: Ёзувчи О. Султанов 50-ёшда. // Аму Тонги.– 1997.-11 апр. №15

Редакторлаган:

Сапарова З.

Қолланбаны жазған:

Атагуллаева М.